

ERZURUM

YATIRIM ORTAMI

KUZEYDOĞU ANADOLU KALKINMA AJANSI

22.11.2008 tarihinde kurulan, 2010 yılının şubat ayında faaliyete geçen Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı; İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasına göre TRA1 Düzey 2 Bölgesi olarak adlandırılan Erzurum, Erzincan ve Bayburt'ta faaliyet göstermektedir.

Kuruluş amacı:

- Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek,
- Kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek,
  - Ulusal Kalkınma Plânı ve programlarında öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak,
- Kalkınmada sürdürülebilirliği sağlamak,
- Bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmaktır.

Vizyonumuz: Ajansımızın sorumluluk alanını oluşturan Erzurum-Erzincan-Bayburt illerini kapsayan bölgenin kalkınmasında en etkin ve öncü rol oynayan, Türkiye'nin en modern ve en verimli kurumlarından biri olmak.

Misyonumuz: Ajansımızın sorumluluk alanını oluşturan Erzurum-Erzincan-Bayburt illerini kapsayan bölgenin sürdürülebilir kalkınmasını sağlamak üzere, sosyal sermayeyi ve inovasyonu geliştirmek suretiyle yerel potansiyeli harekete geçirmek

Rakamlarla Erzurum

Coğrafi konumunun uygun ve elverişli olmasının yanı sıra, önemli uygarlık ve medeniyet merkezi olarak bilinen yerlere yakınlığı, Erzurum'un Anadolu'da en eski yerleşim merkezlerinden biri olmasını sağlamıştır. Tarihi geçmişi 4000 yıl öncesine dayanan, 1900 metre rakımlı yüksek bir platoda kurulmuş olan Erzurum'da; Hurriler, Urartular, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Sasaniler, Araplar, Selçuklular, Moğollar, İlhanlılar ve Osmanlılar gibi pek çok medeniyetin izleri varlığını sürdürmektedir.

Önemli Merkezlerle Uzaklık	
Ankara	874 Km
İstanbul	1228 Km
İzmir	1453 Km
Mersin	877 Km
Trabzon	303 Km
Sarp Sınır Kapısı (Gürcistan)	288 Km
Türkgözü Sınır Kapısı (Gürcistan)	322 Km
Gürbulak Sınır Kapısı (İran)	310 Km
Habur Sınır Kapısı (Irak)	566 Km
Ceylanpınar Sınır Kapısı (Suriye)	487 Km
Öncüpınar Sınır Kapısı (Suriye)	724 Km
Akyaka Sınır Kapısı (Ermenistan)	274 Km
Umut Sınır Kapısı (Nahcivan)	327 Km

Erzurum'un 2019 yılı sonu itibariyle toplam nüfusu 762.062 kişidir. İl nüfusunun Türkiye nüfusundaki payı, 0,91'dir. Erzurum, nüfus büyüklüğü bakımından Doğu Anadolu Bölgesi illeri içinde, Van ve Malatya'nın ardından 3'üncü sıradadır.

Yüzölçümü	25.355 km ²
Nüfus	762.062
Kadın Nüfusu	382.169
Erkek Nüfusu	379.893
Nüfus Yoğunluğu	30 kişi/km ²
İstihdam*	% 46,7
İşsizlik *	% 6,6
Genç Nüfus (15-24)	149.949
Çalışma Çağındaki Nüfus (15-64)	500.590

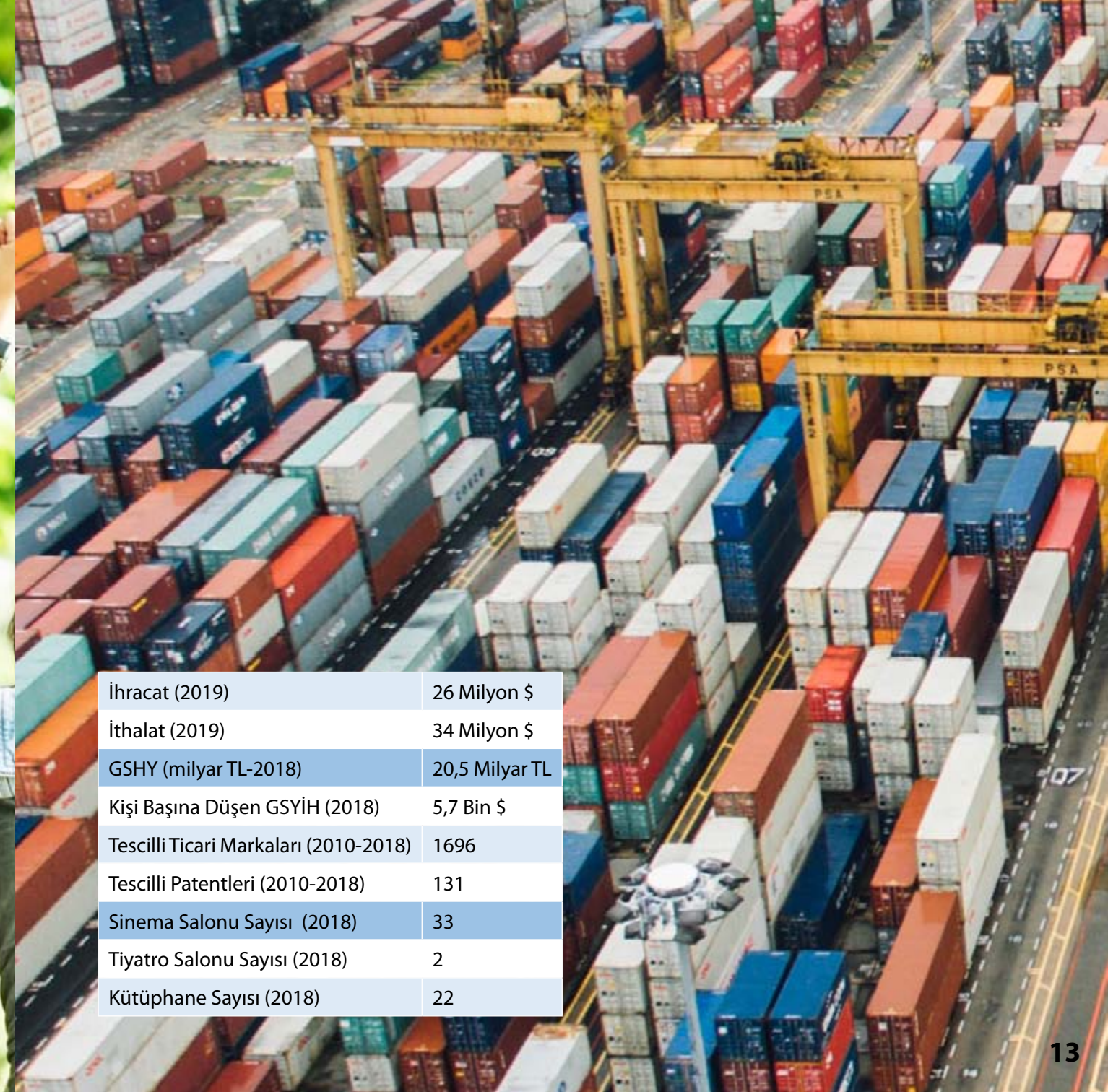
*İl bazında işgücü verileri en güncel 2013 yılına aittir. Diğer veriler, 2019 yıl sonu verileridir.

Rakamlarla Erzurum

Genç bağımlılık oranının Türkiye ortalamasından yüksek olması, işgücü piyasası açısından önem arz etmektedir. Üretici potansiyeli yüksek olan genç ve dinamik nüfus, pek çok sosyal ve fiziki altyapı yatırımları için önemli bir kaynaktır.

Genç Bağımlılık Oranı (0-14)	2015	2016	2017	2018	2019
TR	35,39	34,89	34,68	34,48	34,1
Erzurum	42,3	41,2	40,5	39,5	39,0

Yaşlı Bağımlılık Oranı	2015	2016	2017	2018	2019
TR	12,17	12,26	12,56	12,92	13,4
Erzurum	12,6	12,5	12,6	12,9	13,2

İhracat (2019)	26 Milyon \$
İthalat (2019)	34 Milyon \$
GSHY (milyar TL-2018)	20,5 Milyar TL
Kişi Başına Düşen GSYİH (2018)	5,7 Bin \$
Tescilli Ticari Markaları (2010-2018)	1696
Tescilli Patentleri (2010-2018)	131
Sinema Salonu Sayısı (2018)	33
Tiyatro Salonu Sayısı (2018)	2
Kütüphane Sayısı (2018)	22

Konum ve Ulaşım Karayolu

Erzurum'da, karayolu, demiryolu ve havayolu ulaşımı imkânları bulunmaktadır. Mevcut konumu itibariyle Türkiye'nin en önemli ulaşım ana akslarından biri üzerindedir. Kafkaslar, Orta Asya ve Ortadoğu pazarına, Karadeniz liman kentlerine kolay erişim imkânına sahiptir. Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı ve Bakü-Tiflis-Erzurum ve Doğu Anadolu Doğalgaz Boru Hattı Erzurum içerisinden geçmektedir.

Toplam Karayolu Uzunluğu

1724 Km

En Yakın Limana Uzaklık

259 Km (Rize Limanı)

Ovit Dağı Geçişi: 2018 yılında yapımı tamamlanan, 14.700 metre uzunluğundaki Ovit Geçişi; Erzurum'u İspir ve İkizdere üzerinden Rize Limanı'na bağlamaktadır. Ovit Geçişi, Karadeniz bölgesini Güneydoğu Anadolu bölgesine bağlayacak olan Rize-Mardin kuzey güney karayolu bağlantısının en önemli noktalarından bir tanesidir.

Kop Dağı Geçişi: Yaklaşık 2400 metre rakımı ile ülkemizin en yüksek ve zorlu geçitlerinde biri olan Kop Geçidi'nde tünelle Erzurum'un özellikle Trabzon Limanı ile olan bağlantısı yaz kış kesintisiz sağlanmış olacaktır. Geçişin 2020 yılında tamamlanması planlanmaktadır.

Konum ve Ulaşım Havayolu

Yıllık 2.000.000 yolcu kapasitesi bulunan Erzurum Havalimanı uluslararası uçuşlara da açık bulunmaktadır. Havalimanında haftalık olarak 60 civarı tarifeli yurt içi uçuş bulunmaktadır. Tarifeli yurt dışı seferinin bulunmadığı havalimanı özellikle kış sezonunda charter uçuşlar için kullanılmaktadır.

Direkt Uçuş Olan İller: Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya, Bursa, Adana

Yıllık Yolcu Kapasitesi: 2.000.000 Yolcu

	YOLCU SAYISI		UÇAK TRAFİĞİ	
	İç Hat	Dış Hat	İç Hat	Dış Hat
2019	984.037	6.650	6.791	159
2018	1.324.804	9.992	9.272	226
2017	1.339.461	10.172	9.805	229
2016	1.193.182	6.771	8.915	155
2015	1.069.090	12.019	8.541	223

Konum ve Ulaşım Demiryolu

Mevcut demiryolu ağı ile İstanbul ve Ankara bağlantısı bulunmaktadır. Önümüzdeki yıllarda devreye girecek olan Erzurum-Ankara-İstanbul yüksek hızlı tren hattı ise demiryolu ulaşımını çok daha cazip hale getirecektir.

Doğu Ekspresi

Ankara- Kars- Ankara arasında her gün işlemekte; pulman, örtülü kuşetli ve yemekli vagonlardan oluşmaktadır. Özellikle genç kitle arasında popüler olan Doğu Ekspresi güzergâhı, Ankara-Kırıkkale-Kayseri-Sivas-Erzincan-Erzurum-Kars'tan oluşmaktadır. Trenin geçtiği doğal güzellikler nedeniyle gezginler, yürüyüş grupları, dağcılık grupları, üniversite öğrencileri ve fotoğraf sanatçıları tarafından oldukça talep görmektedir.

Erzincan-Erzurum-Kars Hızlı Tren Hattı

415 km uzunluğundaki yeni çift hatlı, sinyalli ve elektrikli 200 km/sa hıza uygun Erzincan-Erzurum-Kars projesinde, proje hazırlama çalışmaları devam etmektedir. 2020 yılında kesin proje çalışmalarının bitimini müteakip yatırım programına alınması planlanmaktadır. Erzincan-Erzurum-Kars Hızlı Tren Hattı'nın tamamlanması ile Edirne'den Kars'a uzanan doğu-batı koridorumuz tamamlanacak olup, böylece; Erzincan, Erzurum ve Kars, Londra'dan Pekin'e ulaşan ipek demiryolunun önemli bir parçası haline gelecektir.

Demiryolu Mesafeleri

	Ankara	İstanbul
Erzurum	1150	1716

Konum ve Ulaşım

Palandöken Lojistik Merkezi

Mevcut demiryolu ağı ile İstanbul ve Ankara bağlantısı bulunmaktadır. Önümüzdeki yıllarda devreye girecek olan Erzurum-Ankara-İstanbul yüksek hızlı tren hattı ise demiryolu ulaşımını çok daha cazip hale getirecektir.

Erzurum Palandöken Lojistik Merkezi'nin faaliyete geçmesiyle birlikte Erzurum, bölge illerin ve diğer bölgelerin sınır ötesi pazara açıldığı bir ticaret merkezi olma özelliği taşımaktadır. Erzurum'un lojistik merkez olarak seçilmesinde en önemli etken; ilin hava, kara ve demiryolu ulaşımı açısından bağlantı noktasında yer almasıdır.

Lojistik merkez, demiryolu üzerine inşa edilmesi sebebiyle;

- Batıda Ankara ve İstanbul üzerinden **Avrupa**'ya,
- Doğuda Kars ve Tiflis üzerinden **Bakü**'ye kadar demiryolu üzerinden ulaşım imkânı sunmaktadır.

Konum ve Ulaşım Tramvay Hattı Projesi

Etüt proje çalışmaları devam etmekte olup, çalışmaların tamamlanmasını müteakip inşaatının gerçekleştirilmesiyle birlikte üniversite, gar, hastaneler, konut alanları ve şehir merkezi arasında kesintisiz ulaşım imkânı sağlanacaktır. Yolcuların tramvay konforu ile ulaşımları sağlanarak trafik rahatlatılacak olup, şehir merkezinin yayalaştırılmasına katkı sağlanacaktır.

2.767 Akademik ve İdari Personel • 613 Profesör • 306 Doçent
• 645 Dr. Öğretim Üyesi • 318 Öğretim Görevlisi • 885 Araştırma Görevlisi

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	
Öğrenci Sayısı	111.631
Fakülte Sayısı	23
Meslek Yüksekokulu Sayısı	13
Yüksek Okul Sayısı	2
Enstitü Sayısı	8
Araştırma Merkezi Sayısı	39

295 Akademik ve İdari Personel • 16 Profesör • 29 Doçent
• 72 Dr. Öğretim Üyesi • 29 Öğretim Görevlisi • 149 Araştırma Görevlisi

ERZURUM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	
Öğrenci Sayısı	4.132
Fakülte Sayısı	5
Meslek Yüksekokulu Sayısı	-
Yüksek Okul Sayısı	1
Enstitü Sayısı	3
Araştırma Merkezi Sayısı	10

Eğitim

Erzurum Atatürk Üniversitesi, ülkemizin en eski ve en büyük üniversitelerinin başında gelmektedir. Ayrıca şehirde 2010 yılında Erzurum Teknik Üniversitesi kurulmuştur. Şehir hayatının her alanında varlığını hissettiren üniversiteler, özellikle nitelikli eleman konusunda şehirdeki işletmelere önemli bir avantaj sağlamaktadır.

120.000'e yakın öğrencisi bulunan iki üniversite, şehirde yatırımcıların en önemli kalifiye işgücü kaynaklarıdır.

İşgücü ve İstihdam

Şehirde istihdamın lokomotifi 110 bini aşkın öğrencisiyle Atatürk Üniversitesi'dir. Atatürk Üniversitesinin birçok fakültesi ve meslek yüksekokulu, işletmelerin genç ve nitelikli elemana kolay ulaşmasını sağlamaktadır. Erzurum Teknik Üniversitesi de 2010 yılında kurulmuş yeni bir üniversite olmasına rağmen öğrenci sayısı ve kalitesi her geçen gün artmaktadır.

Sağlık

Erzurum, kapasiteli ve çok yönlü hastaneleri ile Türkiye'nin önemli bir sağlık turizmi merkezidir. Bölgenin en önemli hastaneleri, Erzurum'da bulunmaktadır. Gelişmiş sağlık altyapısı ve jeotermal kaynakları ile çevre illerden ve bölge ülkelerinden sağlık turizmi amacıyla turist çekmektedir.

	YATAK SAYISI	HEKİM SAYISI
2018	3.623	1.586
2017	3.609	1.624
2016	3.347	1.726
2015	3.611	1.685
2014	3.542	1.569

- Erzurum'da **22 kamu 1 özel, 3.623 yataklı 23 hastane** bulunmaktadır.
- İlde 2002 yılında toplam yatak sayısı **3.292** iken, 2018 yılında artarak **3.623** olmuştur.

Tarım ve Hayvancılık

Erzurum, büyükbaş hayvan varlığı bakımından Türkiye’de ikinci, büyükbaştan elde edilen süt miktarı bakımından ise üçüncü sırada yer almaktadır. Erzurum’da 27 adet süt işleme tesisinin yanı sıra un ve yem sanayinde faaliyet gösteren işletmeler başarılı bir şekilde faaliyetlerini sürdürmektedir.

Erzurum ili 345.498 ha tarım alanı ile Türkiye’de toplam tarım alanları içinde %1,46’lık paya sahiptir. Bitkisel üretim, son yıllar içerisinde 345.000 hektarlık bir alanda varlığını sürdürmektedir. Yaklaşık 100.000 hektarlık alan ise yem bitkileri üretimi için kullanılmaktadır.

Tarım alanındaki en önemli ürünleri; **patates, yem bitkileri (fiğ, korunga, tritikale, yonca), buğday, arpa, elma, erik, dut** ve **ceviz** gibi ürünlerdir. Zengin flora nedeniyle il merkezinde ve ilçelerde üretilen bal, Erzurum balı adı altında ülke genelinde tüketilmektedir.

2019	TR	Erzurum
Bitkisel Üretim Değeri (TL)	195.831.757.000	731.476.000
Hayvansal Üretim Değeri (TL)	93.917.545.000	1.789.340.000
Canlı Hayvanlar Değeri (TL)	165.318.007.000	5.280.870.000
Toplam İşlenen Tarım Alanı (Hektar)	19.659.854	345.498
Küçükbaş Hayvan Sayısı	48.481.479	781.694
Büyükbaş Hayvan Sayısı	17.872.331	827.806

Tarım ve Hayvancılık

YATIRIM İÇİN UYGUN ALANLAR:

Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık, Arıcılık, Organik Tarım ve Hayvancılık, Su Ürünleri Üretimi, Gıda ve Yem Üretimi

Büyükbaş Hayvan Sayısı: 825.725
Küçükbaş Hayvan Sayısı: 781.694
Yıllık Süt Üretimi: 970 bin 803 Ton
Yıllık Kırmızı Et Üretimi: 9.498 Ton

Hayvancılık: Erzurum, geniş çayır ve mera alanları ile hayvancılık şehri özelliğindedir. Türkiye'nin 4. büyük ili olan Erzurum ili, meraların ülkemizin diğer bölgelerine oranla daha az tahrip olması ve çok fazla kimyasal kirliliğe maruz kalmamış olması gibi önemli avantajlara sahiptir. **1.591.784** ha mera alanı ile Türkiye'nin toplam mera alanının %11'i, Erzurum ilinde bulunmaktadır.

Erzurum, büyükbaş hayvan sayısı bakımından Türkiye'de 2. sıradadır. Ulusal çapta büyükbaş hayvan işletmelerinin illere göre dağılımı incelendiğinde, toplam 50.651 işletme ile Erzurum 3. sıradadır. Küçükbaş hayvan işletmelerinin illere göre dağılımı incelendiğinde ise 7.900 işletme ile 23. sırada yer almaktadır.

KUDAKA Güdümlü Proje Desteği ile hayata geçen Süt Sektörü Soğuk Zincir Kurulumu Projesi ve Süte Değer Projesi

Süt Sektörü Soğuk Zincir Kurulumu Projesi' ile **Aziziye, Palandöken** ve **Yakutiye** illerinde bulunan süt üreticilerine; hayvan bakımı, süt hijyeni, süt sağımı, süt tankı kullanımı gibi ana konularda eğitim verilerek, 299 ayrı noktada süt soğutma tankları kurulmuştur.

'Süte değer Projesi' kapsamında ise 450 noktaya süt soğutma tankları kurulmuştur ve soğuk zincire **Narman, Pasinler, at, Hınıs, Karayazı, Tekman, Őenkaya, Karaçoban, Oltu, Tortum** illeri de dâhil edilmiştir.

Seracılık: Erzurum ili, Türkiye'nin en yüksek rakımına sahip ve en soğuk iklim şartlarında bulunan illerinden biridir. Şehrin soğuk iklim şartlarına sahip olması, seraişletmelerinin kurulmasında ve işletilmesinde daha fazla finansmana ihtiyaç duyulmasına yol açmaktadır.

Seracılık işletmelerinde en yüksek girdi olan ısınma maliyeti, jeotermal enerji kaynaklarından ve güneş enerjisinden faydalanılarak önemli ölçüde azaltılabilir. Erzurum, jeotermal kaynaklar bakımından zengin bir ildir. Erzurum'un jeotermal kaynaklarca zengin olması, jeotermal seracılık alanında yatırımcılara potansiyel teşkil etmektedir.

Arıcılık: Erzurum'da ikincil arı ürünlerinin (arı sütü, polen, propolis vb.) katma değeri yüksek ürünlere dönüştürülmesi önemli bir yatırım fırsatıdır.

	Kovan Sayısı	Yıllık Bal Üretimi (ton)	Balmumu Üretimi (ton)
Erzurum	142.085	1.207	62
TR	8.128.360	109.330	3.971

Erzurum ili; coğrafi yapısı, geniş mera alanları ve florası bakımından Türkiye'de önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple Türkiye'deki gezginci arıcılık faaliyetlerinin önemli kısmı, Erzurum ilinde yapılmaktadır. Erzurum Mayıs-ekim ayları arası arı yetiştiriciliği için ideal sıcaklığa sahiptir. İklim koşulları incelendiğinde Erzurum ilinin arıcılık faaliyetlerine oldukça uygun olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Erzurum ilinin topoğrafik yapısı da arıcılığa oldukça uygundur.

Kültür ve Turizm

Erzurum'un başlıca turizm potansiyelleri; kış turizmi, yüksek irtifa sporcu kampı turizmi, sağlık turizmi, termal turizm, kültür, tarih ve inanç turizmi, doğa ve macera turizmidir.

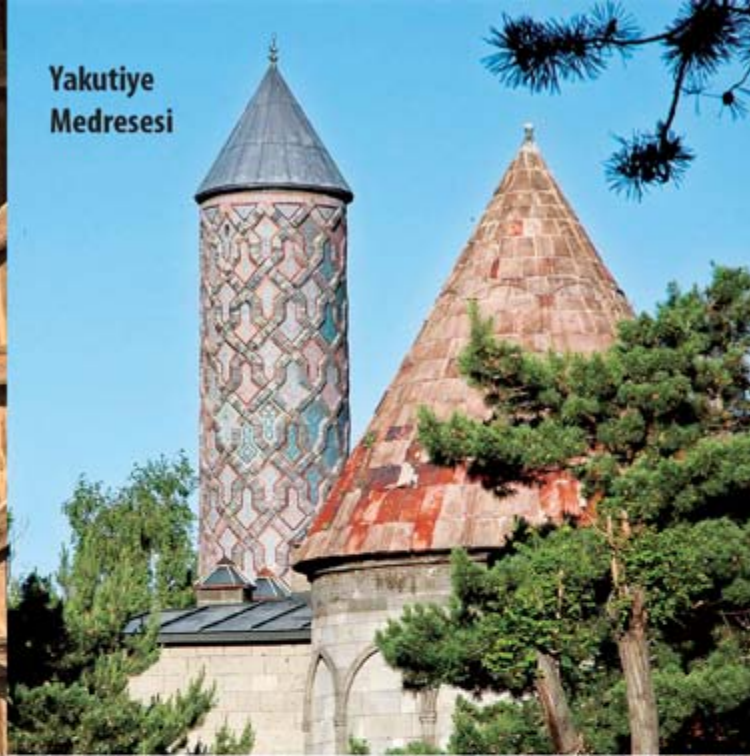
Tarihi İpek Yolu üzerinde bulunan ve Roma İmparatorluğu, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu gibi çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapan Erzurum'da; camiler, medreseler, kiliseler, hanlar gibi birçok kültürün ve uygarlığın mirası tarihi ve dini yapılar bulunmaktadır.

Tortum Gölü, Tortum Şelalesi, Narman Peri Bacaları, Çoruh Nehri, Uzundere Sakin Şehir, Hınıs Kanyonları gibi doğal güzelliklere sahip Erzurum'da; rafting, kano, paragliding, trekking, mağaracılık, yayla turizmi, kuş gözlemi gibi alternatif turizm çeşitleri mümkündür.

Erzurum Kalesi

Yakutiye Medresesi

Saltukoğulları devrinden kalan Üç Kümbetler, Anadolu'da yapılmış ilk eserlerden olup mimari yapıları birbirinden farklıdır.

Erzurum Kalesi'nin geçmişi, yaklaşık 2 bin 500 yıl öncesine hâkim olan Urartular'a kadar uzanmaktadır. Bugün varlığını koruyan iç kalenin ilk halini ise 415 yılında Bizans İmparatoru Teodosyus inşa ettirmiştir.

Erzurum Tabyaları, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Erzurum'u düşmana karşı savunmak için yapılan ve silahlarla güçlendirilen askeri yapılarıdır.

Yakutiye Medresesi, İlhanlı hükümdarı Olcaytu zamanında, Emir Hoca Cemalettin Yakut tarafından 1310 yılında inşa ettirilmiştir. Kapalı avlulu, eyvanlı ve revaklı medrese tipinin Anadolu'daki en büyüğü olup, günümüze kadar iyi korunarak varlığını koruyabilmiş örneklerinden biridir.

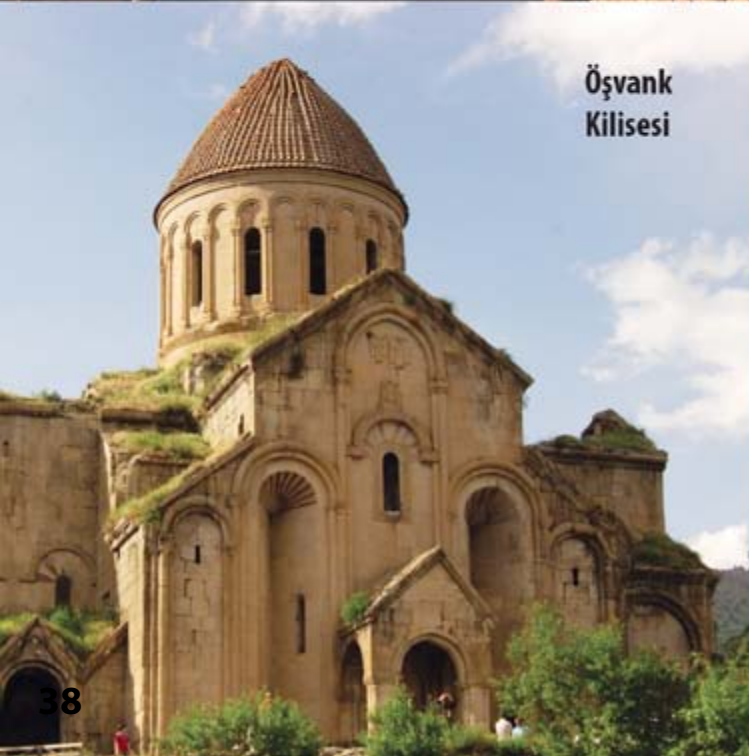
Hatuniye Medresesi olarak bilinen **Çifte Minerali Medrese**, Selçuklular dönemine aittir. Erzurum

ilinin sembolü haline gelmiştir.

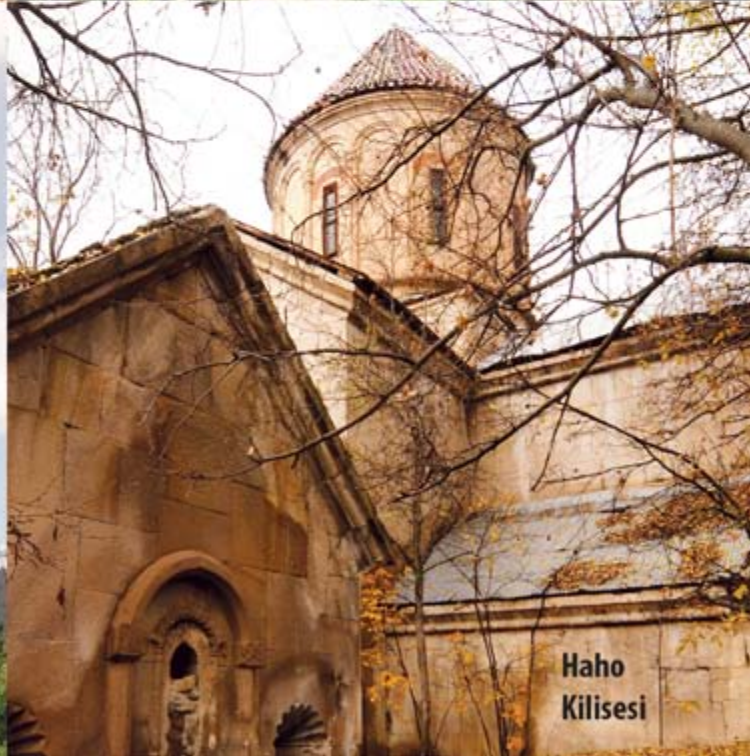
Öşkvank Kilisesi, Erzurum-Artvin karayoluna 4 kilometre uzaklıkta, Uzundere ilçesine bağlı Çamlıyamaç köyündedir. Öşkvank Manastırı'ndan bugün sadece kilise, üç şapel, yemekhane, el yazmalarının kabul edildiği ve korunduğu kütüphane binası ayakta durmaktadır.

Haho Kilisesi, Bagratlı Krallığı döneminde Ermeni Kral III. Tavit tarafından 976-1001 yıllarında Gürcü kültürüne armağan olarak yaptırılmış bir Gürcü yapısıdır. Manastır düzenindeki yapı topluluğu, kilisenin çevresinde yer almaktadır.

Atatürk Evi
Çobandede Köprüsü
Erzurum Evleri
Oltu Kalesi
Kongre Binası

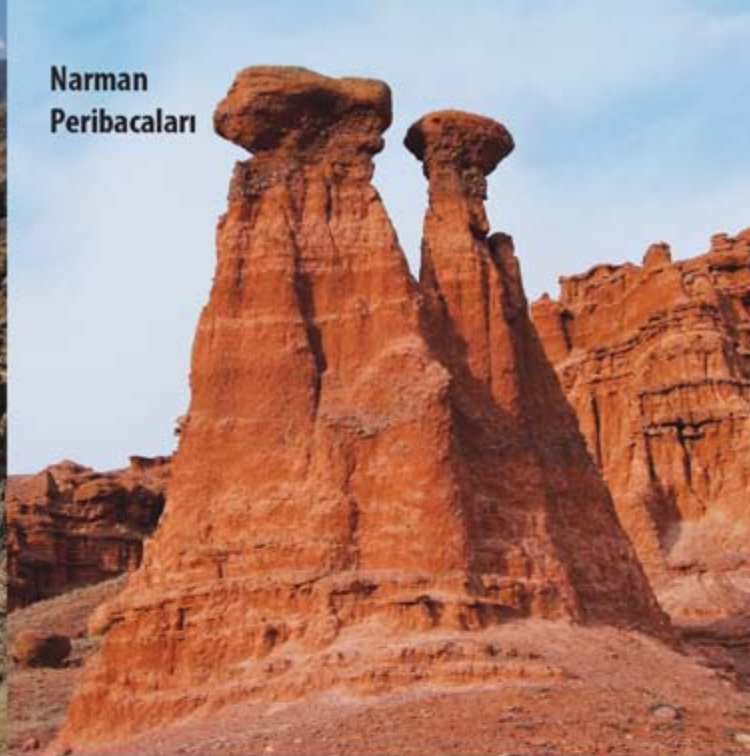
Öşkvank Kilisesi

Haho Kilisesi

Tortum Gölü

Narman Peribacaları

Narman 5 Göller

İspir Gölü

Doğal Güzellikler

Erzurum'un doğal alanlarından olan **Tortum Gölü**, şehir merkezine 105 km, Uzundere ilçesine yaklaşık 7 km mesafededir. Turistlerin önemli uğrak yerlerinden olan gölün üzerinde sandalla gezinti yapmak mümkündür.

Erzurum'un doğal güzelliklerinden biri olan **İspir Yedigöller**, Ovit Dağı zirvesi ile Kaçkar Dağları'nın güneyinde olan volkanik göllerdir. Dağcıların gözde mekânı olan bu bölge 3200 metre yüksekliktedir. Kamp turizmi için elverişli bir bölgedir.

"Kırmızı Periler Diyarı" olarak da adlandırılan ve tamamen doğal yollardan oluşan **Narman Peribacaları**'na yerli ve yabancı turistlerin ilgisi her geçen gün artırmaktadır. Ayrıca peri bacalarının bulunduğu vadi, Amerika'da Colorado Kanyonu'na çok benzemektedir.

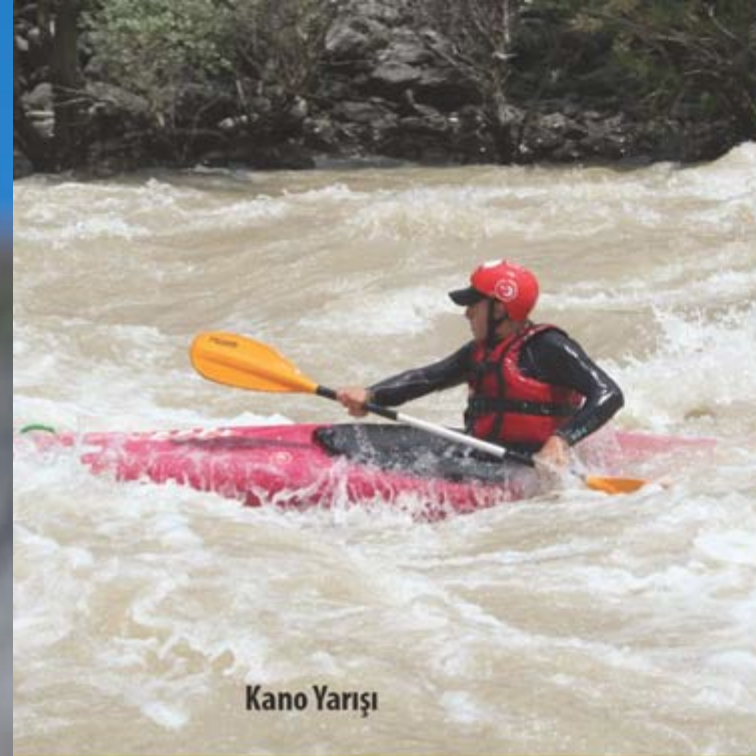
Çoruh Nehri, birçok turizm aktivitesine olanak sağlamaktadır. Çoruh Nehri ülkemizin önemli su sporlarının yapıldığı nehirlerinden bir tanesidir. Özellikle rafting ve kano gibi su sporları için çok uygun bir nehir olup, çok zorlu parkurları bulunmaktadır.

Doğa Sporları

wingsuit Sporu

Kano Yarışı

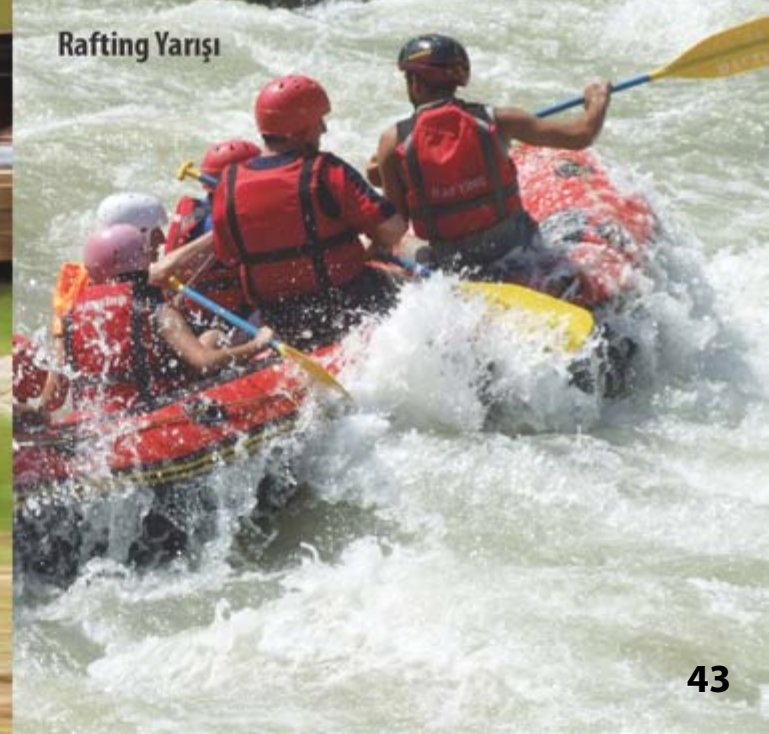
Trekking

Yamaç Paraşütü

Cirit Oyunu

Rafting Yarışı

Termal Turizm

Erzurum, sahip olduğu kaplıcalarıyla bölgenin en önemli termal turizm merkezlerinden biridir. Sahip olduğu zengin termal kaynakları ile termal turizm ve sağlık turizmi alanında yatırımcılara önemli fırsatlar sunmaktadır.

Ilıca (Aziziye) Kaplıcaları: Sodyum ve bikarbonatlı kaynak suyu, 39 °C sıcaklığa ve 25 lt/sn akım değerine sahiptir. Kaplıca suyunun romatizmal hastalıklara, göz hastalıklarına, sinir sistemi hastalıklarına, deri hastalıklarına ve metabolizma bozuklukları gibi bir dizi rahatsızlığa iyi geldiği tespit edilmiştir.

Pasinler Kaplıcaları: Kaplıcadan, içme ve banyo kürleri şeklinde yararlanılmaktadır. İçilerek kullanıldığında safra kesesi, karaciğer, mide ve bağırsak üzerinde etkili olmaktadır. Romatizma, sinir ve kas yorgunluğu, çeşitli sinirsel hastalıklar, eklem ve kireçlenme tedavisi için ise banyo kürleri yapılmaktadır.

Köprüköy Kaplıcası
Hızırilyas Köyü Kaplıcası
Akdağ Kaplıcası

Palandöken Kayak Merkezi

Merkez	Kent Merkezine Uzaklık (km)	Kayak Alanı Yüksekliği (m)	Kayak Sezonu (gün)
Palandöken-Konaklı	4-18 km	2.200-3.176	150
Erciyes	25 km	2.200-3.100	150
Uludağ	36 km	1.750-2.547	120
Kartalkaya	40 km	1.800-2.634	120
Sarıkamış	55 km	2.200-2.634	120

Erzurum kış turizmi bakımından önemli bir merkezdir. 2011 UNIVERSIADE ve 2017 EYOWF Organizasyonlarına ev sahipliği yapmıştır.

Erzurum'un güneyini bir yay gibi kuşatan Palandöken Dağları'nın en yüksek noktası, 3176 m yükseklikte olan Ejder Tepesi'dir. Şehir merkezine 5 km ve havaalanına 15 km uzaklıktadır. Türkiye'nin en uzun ve doğal kayak pistlerine sahip olan Palandöken gerek kar kalitesi gerekse uzun süren kış sezonu ile Türkiye'nin en popüler kayak merkezlerinden biridir.

Erzurum şehir merkezine sadece 10 dakika uzaklıkta yer alan Palandöken, Türkiye’de kayak sezonunun en uzun sürdüğü yer olma özelliğini taşımaktadır. Merkeze yakın oluşu ile de şehrin tarihi mekânlarını ve merkezini rahatça görme imkânı sunar.

2011 yılında Üniversitelerarası Kış Oyunlarına yönelik yapılan mekanik tesisler ile Palandöken Kayak Merkezi altyapısı güçlendirilmiştir. Bugün Erzurum Büyükşehir Belediyesi tarafından işletilen kayak merkezinde otellerin mekanik tesisleri de dâhil olmak üzere son teknolojiye sahip, toplam **8100 kişi/saat** taşıma kapasitesine sahip, **9 adet** mekanik tesis yer almaktadır.

PİSTLER		MEKANİK TESİSLER		
Zorluk Derecesi	Sayısı (Adet)	Tesis Türü	Sayısı (Adet)	Kapasitesi (Kişi/Saat)
Kolay	8	Telesiyej	5	4500
Orta Düzey	8	Teleski	1	300
İleri Düzey	2	Baby Lift	2	1800
Yol Pist	4	Gondol Lift	1	1500
TOPLAM	22	TOPLAM	9	8100

Palandöken’i ziyaret eden yabancı turistlerin çoğunun müşteri profili; İran, Ukrayna, Rusya, Azerbaycan ve diğer Türki Cumhuriyetlerden oluşmaktadır. Son yıllarda kış sezonunda Polonya’dan da hatırı sayılır ölçüde turist Palandöken Kayak Merkezi’ne gelmektedir.

Konaklı Kayak Merkezi

Şehir merkezinden 17 km uzaklıkta bulunan Konaklı Kayak Merkezi, 460 hektar arazi üzerine kurulmuştur. Kayılabilir alt noktası 2200 m, üst noktası 3185 m yüksekliktedir. Eğitim oranlarının çeşitlilik göstermesi nedeniyle her düzeyde kayakçıya hizmet verebilmektedir.

PİSTLER		MEKANİK TESİSLER		
Zorluk Derecesi	Uzunluğu (km)	Tesis Türü	Sayısı (Adet)	Kapasitesi (Kişi/Saat)
Kolay	6	Telesiyej (Dört Sandalyeli)	6	10.200
Orta Düzey	3			
İleri Düzey	13			
TOPLAM	22			

Konaklı için yatırımlar 25. Dünya Üniversiteler Kış Oyunlarının (UNIVERSIADE) 2011 yılında Erzurum’da yapılacağı belli olmasıyla başlamıştır. Kayak merkezi için 460 hektarlık alan tespit edilmiş ve burada 11 adet pist, karın olmadığı ya da az olduğu durumlar için suni kar üniteleri, suni kar yapılılabilesi için kar havuzu, telesiyejler, hizmet binaları, kayak okulu, bakım binası, oto parklar, altyapı hizmetleri ve yollar yapılmıştır. 2020 yılı itibariyle, Konaklı’da herhangi bir konaklama tesisi bulunmamaktadır. Bu durum yatırımcılar için önemli bir fırsattır.

Biatlon

Kayaklı Koşu

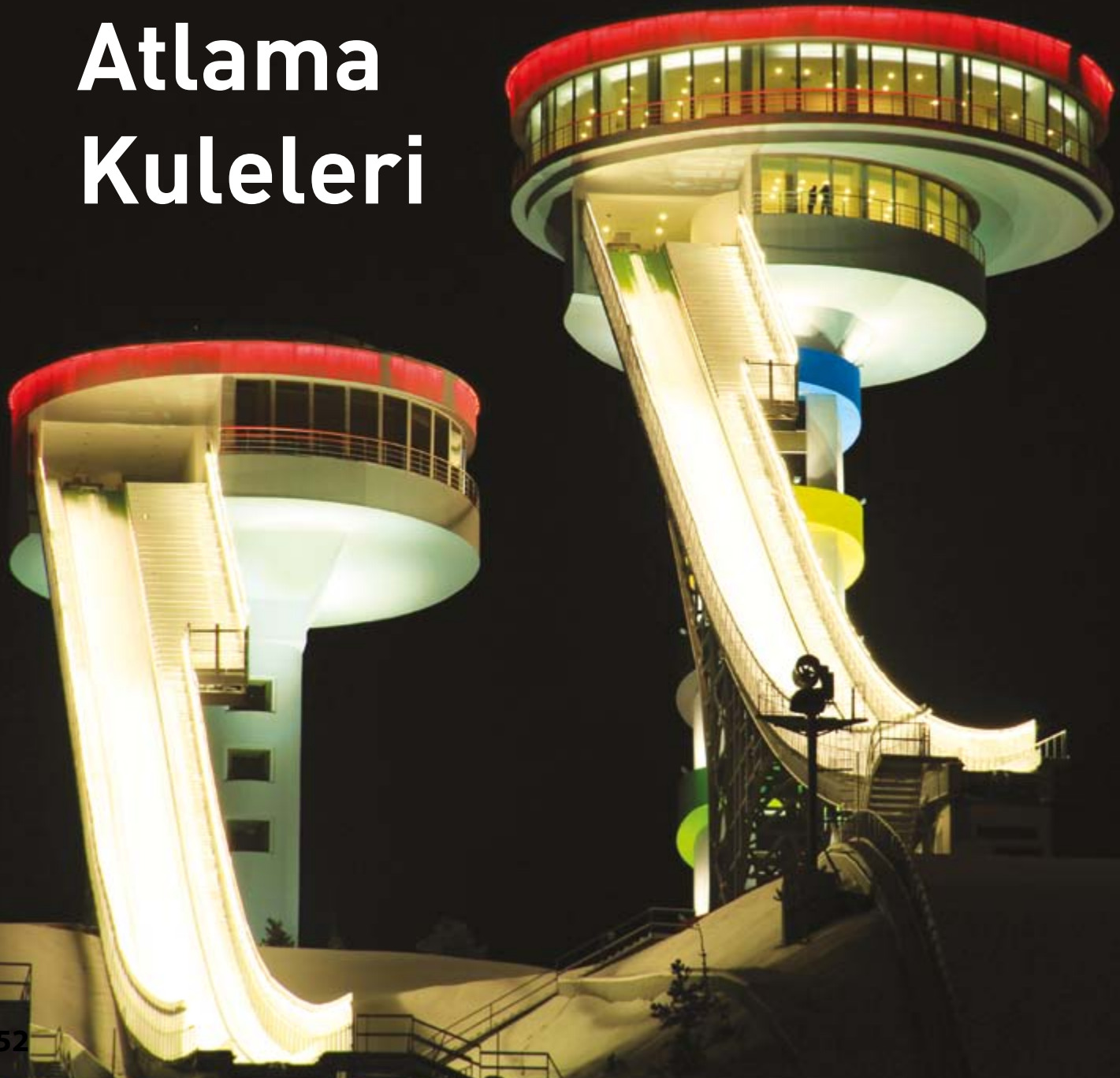
Kandilli Kayak Merkezi

25. Uluslararası Üniversiteler Olimpiyatları için inşa edilmiş Kandilli Kayak Merkezi'nde, Kuzey Disiplini Kayak Merkezi ve biatlon pistleri bulunmaktadır. Pistlerin rakımı 1713-1767 metre arasında değişmektedir.

Kandilli, Kayaklı Koşu Spor Tesisi, farklı zorluk düzeylerinde 2,5 km., 3,75 km. ve 5 km. mavi ve kırmızı pist; iki sprint pistine ilaveten kayaklı koşu stadyumu, yarışma sevk ve idare

binası, wax kabinleri, kayak test alanı, ısınma alanı, seyirci alanı, VIP çadırı, medya ve park alanına sahiptir. Şehir merkezine 36 km. uzaklıktadır.

Atlama Kuleleri

Konaklama Tesisleri

Erzurum'da turizm belgeli ve belediye belgeli olmak üzere toplam 94 adet konaklama tesisi hizmet vermektedir. Bu tesislerin toplam yatak kapasitesi ise 6319'dur. Konaklama tesislerinin mekânsal dağılımı incelendiğinde; turizm belgeli tesislerin %75'i ile belediye belgeli tesislerin %69'unun Erzurum il merkezinde yer aldığı görülmektedir.

	ERZURUM		TR	
	Tesis Sayısı	Yatak Kapasitesi	Tesis Sayısı	Yatak Kapasitesi
Belediye Belgeli	78	3.851	7.298	477.213
Turizm Belgeli	16	2.468	4.822	1.198.319
TOPLAM	94	6.319	12.120	1.675.532

2018 yılı içerisinde Ejder 3200 Kayak Merkezi'ne bağlı Snowdora Otele ait bungalov evler inşa edilerek ziyaretçilerin tercihine sunulmuştur. İl merkezinde yer alan turizm belgeli otellerin yarısına yakını, Palandöken Dağı eteklerinde kayak merkezi yanında yer almaktadır. Burada 2 adet 5 yıldızlı, 3 adet 4 yıldızlı ve 2 adet belediye işletme belgeli olmak üzere toplam 7 adet tesis bulunmaktadır.

PALANDÖKEN KAYAK MERKEZİNDEKİ OTELLERİN KAPASİTELERİ			
	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Yıldız
Dedeman Ski Lodge	66	132	4
Palan Otel	158	316	4
Dedeman Kayak Merkezi	185	376	4
Polat Erzurum Resort Otel	224	456	5
Sway Hotels	181	366	5
Snowdora	83	166	-
Sports Hotel	44	160	-
TOPLAM	941	1.972	

Kış turizmi amaçlı gelen yerli ve yabancı turistlerin konaklama tercihleri, çoğunlukla şehir merkezine yakınlık ve şehir merkezinde yer alan konaklama tesislerinden daha yüksek standartlara sahip olmaları nedeniyle kayak merkezinde yer alan tesisler olmaktadır

Yüksek İrtifa Sporcu Kampları

Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal tesislerinden biri olan Yüksek İrtifa Kamp Merkezi, Türkiye'nin en önemli kamp merkezlerinden biridir. Palandöken Dağı'nın eteklerinde 2000 m rakım üzerinde kurulan kamp merkezi, deniz seviyesinden yüksekteki özelliği ve havasıyla sporcuların güç ve enerjilerine dinamizm katan bir özelliğe sahiptir.

Yüksek İrtifa Kamp Merkezi'nde toplam 11 adet saha bulunmaktadır. Doktor, fitness, hakem, masaj ve modern soyunma odalarıyla FIFA standartlarına uygun kriter ve kalitesiyle Doğu'nun yükselen yıldızı olan kamp merkezi, bütün bu özellikleriyle kamp ve hazırlık çalışmalarında Türkiye'de benzersiz bir spor merkezi özelliğine sahiptir.

Madencilik

Erzurum Bölgesi, madencilik konusunda endüstriyel hammadde, metaller ve değerli madenler bakımından zengindir. Bölgede işlenmemiş yer altı kaynaklarının varlığı; yüksek miktardaki bakır, perlit, pomza taşı, mermer, krom ve demir varlığı bölgenin gelişme sürecini destekleyici önemli bir fırsattır. Bu nedenle başta madenler olmak üzere bölgenin yer altı kaynaklarının işlenerek endüstriye kazandırılması gerekmektedir.

Metalik Madenler

Krom: Aşkale-Canvıran, Dencik, Pırnakapan, Saptıran ve Taşlıyayla Sahaları ve Palandöken-Toptepe Sahası
Tenör: %20-52 Cr2O3
Rezerv: 300.000 ton görünür+muhtemel rezerv.

Bakır: İspir-Ulutaş (Vank) Kalkopirit-Pirit-Molibden Sahası
Tenör: %0.31 Cu, %0.022 Mo
Rezerv: 73.600.000 ton mümkün rezerv.

Manganez: Oltu-İnciköy Sahası
Tenör: %51.6 Mn
Rezerv: 31.000 ton muhtemel rezerv.

Madencilik

Endüstriyel Hammaddeler

Erzurum ili, özellikle jips, perlit, tuğla-kiremit ve mermer açısından önem arz etmektedir. Ilica, Aşkale ve Pasinler ilçeleri tuğla-kiremit ve perlit bakımından önemli potansiyellere sahiptir. Bu ilçelerde iyi kalitede toplam 15 milyon ton jeolojik tuğla-kiremit rezervi bulunmaktadır. Pasinler ilçesi ise özellikle perlit bakımında zengin rezerve sahiptir.

Jips: Aşkale (Bayburt Yolu), Oltu (Sabatuk Köyü), Narman (Beyler Köyü), Tortum (Karapınar) Sahaları

Tenör: %98 CaSO₄.2H₂O

Rezerv: 20.000.000 ton muhtemel rezerv.

Manyezit: Aşkale Bölgesi

Tenör: %45-46 MgO

Rezerv: 1.250 ton görünür, 389.000 ton muhtemel rezerv.

Mermer: Karayazı-Şakirköy Sahası

Kalite: Kaplama ve döşeme için uygun nitelikli

Rezerv: 4.531.800 ton görünür rezerv.

Yörede, mermer olarak değerlendirilebilecek volkanik ve magmatik kayaların varlığı bilinmektedir. Mermer yatırımcıları için potansiyel alan teşkil edebilir.

Perlit: Pasinler-Tımarköy, Maşatlık, Yeniköy,

Tuztaşı ve Kotandüzü Perlit Sahaları

Tenör: Genleşme oranı 4,5-12(orta-iyi kalite)

Rezerv: Sahalarda toplam 116.552.147 ton görünür+muhtemel rezerv.

Tuğla-Kiremit: Ilica, Aşkale ve Pasinler Sahaları

Kalite: İyi

Rezerv: 15.000.000 ton jeolojik rezerv.

Jeotermal Kaynaklar

Erzurum ilinde, tespit edilmiş 12 adet jeotermal saha bulunmakta olup il sınırları dâhilinde 11 adet sondaj çalışması yapılmıştır. Tüm bu sondaj çalışmaları kapsamında toplam 4100 m sondaj çalışması gerçekleştirilmiş olup, 37°C - 58°C sıcaklık aralığında ve toplam 600 l/s debide jeotermal akışkan elde edilmiştir.

İLÇE	KÖY/MEVKİ	DERİNLİK (m)	SICAKLIK	ÜRETİM (k)
Ilıca		605.00	39.00	6.00
Pasinler		200.50	42.00	75.00
Pasinler		200.00	42.00	95.00
Pasinler		205.00	40.00	110.00
Ilıca		166.00	38.00	45.00
Pasinler		500.00	43.00	50.00
Pasinler		160.00	39.00	65.00
Horasan		64.00	57.00	11.00
Merkez	Pasinler	750.00	50.00	50.00
Horasan	Hızırilyas	506.00	58.50	0.00
Palandöken	Özbek	750.00	36.70	-

Enerji

Erzurum, son derece önemli uluslararası enerji nakil hatlarının kesiştiği bir kavşak noktada bulunmaktadır. Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Petrol Boru hattı ve Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı- TANAP Projesi Erzurum'da kesişmektedir.

Tüketim	1.011.718 mwh
Türkiye Tüketim Payı	%0,51
Kurulu Güç	327,076 MW
Türkiye Kurulu Güç Payı	%0,51
Rüzgâr Kurulu Güç	0 MW
Hidrolik Kurulu Güç	327,076 MW
Jeotermal Kurulu Güç	0 MW
Termik Kurulu Güç	2,436 MW
Yenilenebilir Kurulu Güç	0 MW

Erzurum İli Güneş Enerjisi Potansiyeli

Erzurum, güneş enerjisi potansiyeli açısından ülkemizin önde gelen bölgelerinden bir tanesidir. Özellikle güney ilçelerinde güneş enerjisi potansiyeli göreceli olarak artmaktadır.

Erzurum'un ortalama global radyasyon değeri 4,44 kwh/m²-gün, ortalama güneşlenme süresi ise 8,02 saat olarak hesaplanmıştır.

Özellikle güneş enerjisine dayalı elektrik üretimi yatırımlarında, Erzurum yatırımcılara önemli fırsatlar sunmaktadır. Metrekarede yıllık 1700 kwh güneş radyasyonu değerlerine ve günlük 7 saatin üzerinde güneşlenme süresine sahip olan Erzurum ilinde yapılacak olan güneş enerjisi yatırımlarında, ortalama geri dönüş süresi 5-6 yıl dolaylarındadır.

Erzurum Biyogaz Potansiyeli

2019 TÜİK verilerine göre, Erzurum'da toplam 825.725 büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Biyogaz tesisinde kullanılması durumunda bu hayvanların gübrelerinden yılda toplam yaklaşık 99 milyon m³ biyogaz üretilebilir.

Bu miktarda biyogaz yaklaşık olarak 50 milyon m³ doğal gazı ikame edebilir.

Bu miktardaki biyogaz yaklaşık 20 MW gücünde bir kojenerasyon tesisini bir yıl boyunca beslemeye yeter.

Bu tesis, yıl boyunca toplamda yaklaşık olarak 160 milyon kwh elektrik üretir.

Bu miktar elektrik, ortalama 80 bin hanenin elektrik ihtiyacını karşılamaya yeter.

Ayrıca bu biyogaz tesisinden çıkacak olan gübre organik olarak değerlendirilebilir.

Yılda yaklaşık olarak 3 milyon ton organik gübre üretilebilir.

Çağrı Merkezleri

Erzurum'da önemli çağrı merkezi yatırımları bulunmaktadır. Assist, Finansbank, Turkcell gibi ulusal ölçekteki firmalara ait birçok çağrı merkezi faaliyet göstermektedir.

Genç nüfusun ve üniversitelerin mevcudiyeti çağrı merkezleri için bölgede oluşturulan nitelikli insan gücünün sürekliliğini sağlamaktadır. Yetişmiş işgücü ise bölgenin hizmet sektörünün gelişmesi yönünde önemli bir potansiyeldir.

FİRMA	ÇALIŞAN SAYISI
ASSİST	1100
TÜRKCEL GLOBAL BİLGİ	1450
FİNANSBANK	460
TOPLAM	3010

Bankacılık

Adnan Bali (Türkiye İş Bankası Genel Müdürü): "Erzurum, gelişen ekonomisi ile birlikte cazibesi sürekli artan bir kent. Ayrıca, enerji hatları bakımından çok önemli noktada bulunuyor. İlerleyen yıllarda bu stratejik konumu daha da önem kazanacak."

İlde Faaliyet Gösteren Banka Sayısı	17
İldeki Banka Şube Sayısı	87
Banka Çalışan Sayısı	1.632
Toplam Mevduat Miktarı	3.773.060,00
Tasarruf Mevduatı Hesap Adeti	1.415
Kredi Miktarı	1.520.146

İhracat

Ticaret Bakanlığı verilerine göre, 2019 yılında Doğu Anadolu Bölgesinde 620 milyon 507 bin dolar tutarında ihracat yapılmıştır. Erzurum'un bölge toplamında ihracat payı %3,32 olarak hesaplanmıştır.

ERZURUM İHRACAT RAKAMLARI (USD)	
Yıllar	İhracat
2015	19.940.543
2016	17.515.815
2017	7.054.784
2018	14.977.941
2019	25.681.812

Sanayi

Erzurum Merkez 1. OSB

Büyüklüğü: 127 ha
Toplam Parsel Sayısı: 115
Firma Sayısı: 95
İstihdam: 5.250

Erzurum Merkez 2. OSB

Büyüklüğü: 217 ha
Havaalanı: 14 km
Üniversite: 18 km
Karayolu: 1 km
Tren İstasyonu: 18 km
Liman: 350 km

Erzurum Oltu OSB

Büyüklüğü: 81 ha
Havaalanı: 120 km
Üniversite: 110 km
Karayolu: 1 km
Tren İstasyonu: 110 km
Liman: 235 km

Sanayi

Erzurum sanayisi genel olarak tarıma dayalı sanayi ve madencilığe dayalıdır. İlde yer alan firmaların önemli bir bölümü gıda ürünleri (et ve süt işleme, un, yem vs.) üzerine faaliyet göstermektedir. 2 adet OSB faal olarak yer almaktadır.

Erzurum ilinde, toplanan yaklaşık 783 bin tonluk yıllık sütün işleme tesislerinin hizmetine kaliteli ve hijyenik bir şekilde sunulması için **Erzurum İli Süt Sektörü Soğuk Zincir Kurulumu Projesi** ve **Süte Değer Projesi** yürütölmektedir.

Atatürk Üniversitesi bünyesinde 1 adet teknoloji geliştirme bölgesi kurulmuştur. İlde ayrıca Atatürk Üniversitesi'nde **TİM-TEB Girişim Evi**, Erzurum Teknik Üniversitesi'nde **ETÜ Kristal Girişim Merkezi** isimli kuluçka merkezleri yer almaktadır.

Erzurum Merkez 1. OSB

Büyüklüğü: **127 ha**
Toplam Parsel Sayısı: **115**
Firma Sayısı: **95**
İstihdam: **5.250**

Erzurum Merkez 2. OSB

Büyüklüğü: **217 ha**
Karayolu: **1 km**
Havaalanı: **14 km**
Tren İstasyonu: **18 km**
Üniversite: **18 km**
Liman: **350 km**

Ata Teknoloji Transfer Ofisi

ATATTO;bilgininteknolojiyedönüşmesi,teknolojininticarileşmesiveticarileşen teknolojilerin ekonomiye katkı sağlanması amacıyla akademisyenlere, sanayicilere, girişimcilere ve üniversite öğrencilerine hizmet sunmaktadır. Bu kapsamda, üniversite ve araştırma merkezleri ile özel sektör arasında bir köprü işlevi görmekte, araştırmacılar ile girişimciler, yatırımcılar ve sanayiciler arasında ihtiyaç duyulan bağlantıyı sağlamaktadır.

Etü Teknoloji Transfer Ofisi

Proje ve patent geliştirme yeteneklerini ve kapasitelerini artırmak amacıyla, akademisyen ve sanayicilere teknoloji transfer hizmetleri sunmaktadır.

Akademisyen, araştırmacı ve sanayicilere, proje hazırlama ve patent başvuru süreçlerinde hızlı, etkin ve nitelikli çözümler sunmaktadır.

Hizmetler: Proje Destek Hizmetleri, Laboratuvar Hizmetleri, Girişimcilik Hizmetleri, Patent Destek Hizmetleri, Üniversite-Sanayi İşbirliği, Destekler

Ata Teknokent

Doğu Anadolu Bölgesi'nin ilk teknokenti olan Ata Teknokent Ocak 2010'dan bu yana faaliyette olup 15.000 m2 kapalı alana sahiptir.

Avantajlar:

- Gelir ve Kurumlar Vergisi İstisnası
- KDV İstisnası
- Ücretlere İlişkin Gelir Vergisi Stopaj Teşviki
- Ücretlere İlişkin SGK Primi Desteği

DEVLET DESTEKLERİ VE TEŞVİKLER

Ajans Tarafından Verilen Mali Destek Çeşitleri:

Faiz Desteği, Faizsiz Kredi Desteği, Teknik Destek, Doğrudan Finansman Desteği

Faiz Desteği ve Faizsiz Kredi Desteği:

Faiz desteği, başvuru rehberinde belirtilen nitelikteki projeler için, ilgili aracı kuruluşlardan alınacak krediler karşılığında ödenecek faiz giderlerinin, Ajans tarafından karşılanmasını öngören mali destektir.

Faizsiz kredi desteği, ajansın başvuru rehberine uygun projelere aracı kurumlar vasıtasıyla faizsiz kredi temin etmek suretiyle sağlayacağı mali destektir.

İlgili aracı kuruluş, faiz desteği ve faizsiz kredi desteği uygulamalarında, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Kredi Garanti Fonu, Türkiye Kalkınma Bankası, diğer bankalar ve finans kuruluşları gibi ajansın anlaşmalı olduğu kurum ve kuruluşları ifade etmektedir.

Faizsiz kredi desteği programlarında, yararlanıcıya sözleşme tarihinden itibaren en az altı ay geri ödemesiz dönem tanınır ve geri ödeme işlemleri, sözleşme tarihinden itibaren en fazla üç yıl içinde tamamlanır.

Faiz desteği programlarında ise, verilecek faiz desteğinin vadesi dört yılı geçmemek üzere, Ajans ile ilgili aracı kuruluş arasında yapılacak protokol hükümleri çerçevesinde belirlenir ve başvuru rehberinde ilan edilir.

Teknik Destek

Ajans tarafından sağlanacak teknik desteğin amacı, bölgedeki yerel aktörlerin bölgesel kalkınma açısından önem arz eden, ancak kurumsal kapasite eksikliği nedeniyle hazırlık ve uygulama aşamalarında sıkıntı ile karşılaşılan çalışmalarına eğitim verme, program ve proje hazırlanmasına katkı sağlama, geçici uzman personel görevlendirme, danışmanlık sağlama, lobi faaliyetleri ve uluslararası ilişkiler kurma gibi konularda destek sağlamaktır.

Teknik destek kapsamında yararlanıcı kuruluşa herhangi bir doğrudan mali destek verilmez. Ajans bu destekleri mevcut bütçe ve personel imkânları çerçevesinde kendi personeli eliyle ya da hizmet alımı yoluyla sağlayabilir.

Doğrudan Finansman Desteği

Proje Teklif Çağrısı: Belirli bir destek programı kapsamında, nitelikleri net bir şekilde belirlenmiş olan potansiyel başvuru sahiplerinin, önceden belirlenen konu ve koşullara uygun olarak proje teklifi sunmaya davet edilmesidir.

Teknoloji geliştirme bölgesi ve iş geliştirme merkezi yönetici şirketleri hariç olmak üzere kar amacı güden kurum ve kuruluşlara proje bütçesinin azami %50'sine kadar; kar amacı gütmeyen kamu ve sivil toplum kuruluşlarına proje bütçesinin azami %90'ına kadar; küçük ölçekli altyapı programlarında kar amacı gütmeyen kurum ve kuruluşlara proje bütçesinin azami %75'ine kadar mali destek sağlanabilmektedir.

Fizibilite Desteği: Ajans, bölgenin kalkınması ve rekabet gücü açısından önemli fırsatlardan yararlanılmasına, bölge ekonomisine yönelik tehdit ve risklerin önlenmesine, bölgenin yenilik ve girişimcilik kapasitesinin geliştirilmesine yönelik projelerin fizibilite çalışmalarına doğrudan mali destek verebilir.

Fizibilite desteklerinde yararlanıcının eş finansmanı zorunlu olmamakla birlikte eş finansman öngören faaliyet teklifleri öncelikli olarak desteklenir.

Cazibe Merkezleri Programı

Cazibe Merkezleri Programı, Erzurum ilinin de dâhil olduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yer alan 23 ilde uygulanmaktadır.

Erzurum ili için asgari 5 milyon TL üzerindeki imalat yatırımları ile 200 kişi üzeri istihdam eden çağrı merkezi yatırımları ve veri merkezi yatırımları bu programdan faydalanabilmektedir. Cazibe Merkezleri Programı kapsamındaki destek unsurları aşağıda belirtildiği şekildedir:

Cazibe Merkezleri Programı	
Yatırıma Katkı Oranı (%)	50
Vergi İndirim Oranı (%)	90
Sosyal Güvenlik İşveren Hissesi Payı Muafiyeti	10 yıl
Sosyal Güvenlik İşçi Hissesi Payı Muafiyeti	10 yıl
Gelir Vergisi Stopajı Desteği	10 yıl
Faiz İndirimi TL Kredisi	7 puan
Faiz İndirimi Döviz Kredisi	2 puan
Yatırım Yeri Tahsisi	
KDV Muafiyeti	
Gümrük Vergisi Muafiyeti	
Enerji Desteği	Aylık enerji giderinin %30'u 3 yıl süresince devlet tarafından karşılanır. Toplam enerji desteği üst limiti sabit yatırım tutarının %25'ini geçemez.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Teşvik Sistemi Uygulamaları

15.06.2012 tarih ve 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren yeni teşvik sistemi 4 farklı teşvik uygulamasından oluşmaktadır:

1. Genel Teşvik Sistemi
2. Bölgesel Teşvik Sistemi
3. Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı
4. Stratejik Yatırımların Teşviki

Genel Teşvik	Bölgesel Teşvik	Öncelikli Yatırım Konuları	Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi	Stratejik Yatırımlar
Teşvik edilmeyecek yatırım konuları dışında kalan tüm yatırımları kapsamaktadır.	İller arasındaki gelişmişlik farkını azaltmayı ve illerin üretim ve ihracat potansiyellerini artırmayı hedefler.	Önceliğe sahip yatırım konularının 5. Bölge destekleri ile desteklenmesi hedeflenir.	Teknoloji ve Ar-Ge kapasitesini artıracak, rekabet üstünlüğü sağlayacak yatırımlar desteklenmektedir.	Katma değeri yüksek yatırımlar desteklenerek cari açığın azaltılmasına katkı sağlamak hedeflenir.

T.C. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Yatırım teşvik sistemi kapsamında sağlanabilecek teşvik unsurları aşağıdaki tabloda belirtilmektedir:

Destek Unsurları	Genel Teşvik Uygulaması	Bölgesel Teşvik Uygulaması	Öncelikli Yatırımların Teşviki	Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı	Stratejik Yatırımların Teşviki
KDV İstisnası	☐	☐	☐	☐	☐
Gümrük Vergisi Muafiyeti	☐	☐	☐	☐	☐
Vergi İndirimi		☐	☐	☐	☐
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği		☐	☐	☐	☐
Gelir Vergisi Stopajı Desteği	☐	☐	☐	☐	☐
Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği		☐	☐	☐	☐
Faiz Desteği		☐	☐		☐
Yatırım Yeri Tahsisi		☐	☐	☐	☐
KDV İadesi					☐

Bölgeler	Bölgesel Teşvik Uygulamaları		Büyük Ölçekli Yatırımlar	
	Yatırıma Katkı Oranı (%)	Kurumlar Vergisi veya Gelir Vergisi İndirim Oranı (%)	Yatırıma Katkı Oranı (%)	Kurumlar Vergisi veya Gelir Vergisi İndirim Oranı (%)
1	15	50	25	50
2	20	55	30	55
3	25	60	35	60
4	30	70	40	70
5	40	80	50	80
6	50	90	60	90

Erzurum'da Bölgesel Teşvik Kapsamında Sağlanan Destekler

Erzurum yatırım teşvik sistemi kapsamına 5. bölgede yer almaktadır. Ancak Organize Sanayi Bölgesi içerisinde yapılacak yatırımlar 6. bölge desteklerinden aynı şartlarda faydalanmaktadır.

DESTEK UNSURLARI

Yatırım Yeri Tahsisi

Yatırım Teşvik Belgesi düzenlenmiş büyük ölçekli yatırımlar, stratejik yatırımlar ve bölgesel desteklerden yararlanacak yatırımlar için Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yatırım yeri tahsis edilebilir.

Vergi İndirimi

Gelir veya kurumlar vergisinin, yatırım için öngörülen katkı tutarına ulaşıncaya kadar indirimli olarak uygulanmasıdır.

Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği

Yatırım Teşvik Belgesi kapsamı yatırımla sağlanan ilave istihdam için ödenmesi gereken sigorta primi işçi hissesinin asgari ücrete tekabül eden kısmının belirli bir süreyle Bakanlıkça karşılanmasıdır.

KDV İadesi

Sabit yatırım tutarı 500 milyon Türk Lirasının üzerindeki Stratejik Yatırımlar kapsamında gerçekleştirilen bina-inşaat harcamaları için tahsil edilen KDV'nin iade edilmesidir.

Faiz veya Kar Payı Desteği

Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında kullanılan en az bir yıl vadeli krediler için sağlanan bir finansman desteğidir.

Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği

Yatırım Teşvik Belgesi kapsamı yatırımla sağlanan ilave istihdam için ödenmesi gereken sigorta primi işveren hissesinin asgari ücrete tekabül eden kısmının belirli bir süre Bakanlıkça karşılanmasıdır.

Gelir Vergisi Stopajı Desteği

Yatırım Teşvik Belgesi kapsamı yatırımla sağlanan ilave istihdam için ödenmesi gereken gelir vergisi stopajının asgari ücrete tekabül eden kısmının belirli bir süreyle terkin edilmesidir.

Tarımsal ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Destekleri

TKDK'ya gerçek ve tüzel kişiler başvuru yapabilirler. Ancak başvuru sahiplerinin sahip olması gereken şartlar şunlardır:

Mevcut tarımsal işletmeler için;

- Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS),
- Hayvan Kayıt Sistemi
- Ulusal Vergi Sistemi

Yeni tarımsal işletmeler için;

- Ulusal Vergi Sistemi,
- Projenin geçmesi halinde proje sonunda başvuru sahibi ÇKS ve Hayvan Kayıt Sistemine kayıt olmalıdır.

TKDK'nın sunduğu destek programları;

1. Süt Üreten Tarımsal İşletmelere Yatırım
2. Et Üreten Tarımsal İşletmelere Yatırım (Kırmızı Et ve Beyaz Et)
3. Üretici Gruplarının Kurulması Destek
4. Süt ve Süt Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması
5. Et ve Et Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması (Kırmızı Et ve Beyaz Et)
6. Meyve ve Sebzelerin İşlenmesi ve Pazarlanması (103-3), 7. Su Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması
8. Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve Geliştirilmesi
9. Yerel Ürünler ve Mikro İşletmelerin Geliştirilmesi
10. Kırsal Turizm
11. Kültür Balıkçılığının Geliştirilmesi

KUDAKA ERZURUM YATIRIM DESTEK OFİSİ

Biz kimiz?

• Erzurum ilinde yatırımcıların kamu kurum ve kuruluşları nezdindeki işlemlerinin takibinde tek durak ofisi olarak görev yapmak üzere kurulmuş yatırım destek ofisiyiz.

Nasıl Çalışıyoruz?

• Kamu, özel sektör ve STK'lar ile güçlü iletişim ağıımız sayesinde yatırımcılarımıza hızlı çözümler üretiyoruz.
• Çözüm/sonuç odaklı çalışıyoruz.

Görev ve Sorumluluklarımız:

- Kalkınma Ajansının mali ve teknik destekleri hakkında yatırımcıya bilgi vermek ve yol göstermek,
- Yatırımcıya diğer ulusal ve uluslararası kurumlar tarafından sağlanabilecek teşvik ve destekler hakkında bilgi vermek,
- Bölgenin yatırım olanakları ve potansiyeli hakkında yatırımcıya bilgi vermek,
- Yatırımcıların izin, ruhsat ve diğer idari işlemlerini ilgili makama iletmek ve yatırımcı adına takip etmek,
- Yatırımcıların karşılaştıkları sorunların yetkili mercilerce çözümünü takip etmek,
- Bölgenin iş ve yatırım imkânlarının ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmak,
- Yatırımcı çekilmesi amacıyla yurt içi ve yurt dışı konferans, fuar, seminer, toplantı, iş gezisi gibi organizasyonlara katkı sağlamak,
- Geniş bir kesime hitap etmek ve daha yoğun ilgi çekmek amacıyla, ulusal ve uluslararası kuruluşlar tarafından proje finansmanı amacıyla sağlanan kredi ve hibe imkânları hakkında yatırımcıya bilgi sağlamak,
- Yatırım sürecinde ve yatırım süreci sonrasında yatırımcılarla irtibat halinde bulunularak gerekli desteği sağlamak.

Adres : KUDAKA Merkez Hizmet Binası, Cumhuriyet Cad. No: 3 ERZURUM

Tel : 0 442 235 61 11

Fax : 0 442 235 61 14

Web : www.kudaka.org.tr

e-posta : erzurumydo@kudaka.org.tr

**KUZEYDOĞU ANADOLU
KALKINMA AJANSI**

NORTHEAST ANATOLIA
DEVELOPMENT AGENCY
ERZURUM • ERZINCAN • BAYBURT

Cumhuriyet Caddesi No:3 Yakutiye / ERZURUM
Tel.: 0 (442) **235 61 11** – Faks: 0 (442) 235 61 14
info@kudaka.gov.tr / www.kudaka.gov.tr